

ŘEČ PŘI SLAVNOSTI 25LETÉ PAMÁTKY
SVĚCENÍ PRAPORU „VLASTIMILA“
V LITOMYŠLI DNE 15. SRPNA 1888

Před pětadvaceti lety téměř na den a hodinu shromáždili se zrovna v těchto místech, tak jako my dnes jsme se sešli, přčetní zástupové obyvatelstva domácího a početných cizích hostí. —

Zraky všech tenkrát byly obráceny na znamení jednoty a střediska zpěváckého spolku, nedávno před tím založeného, na nový prapor, pořízený obětivostí spanilomyslných paní a dívek zdejšího města, který té chvíle tentokrát měl býti posvěcen.

Lesk slavnosti té byl ještě tím zvýšen, že připadala toho roku 600 letá památka, co byla Litomyšl povýšena na město králem Přemyslem II., a že tomu bylo 1000 let, co velicí dobrodinci národů slovanských, svatí bratři Cyril a Metoděj přinesli světlo víry křesťanské do zemí českoslovanských. Přes dvě stě pěvců shromáždilo se z blízka i z dále, aby oslavilo okamžik ten, a když dopěli velebný, staletý chorál z časů slovanské bohoslužby v našich vlastech, promluvil nezapomenutelný, o zdejší město zasloužilý, ctihodný kněz, děkan Ant. Šanta, aby výmluvným slovem vyložil význam slavnosti a hlavně důležitost a úkoly nově založeného spolku. —

Vše bylo nadšeno slavností okamžiku, nadšeným a vroucím zpěvem i slovem řečnickovým, city všech byly rozjařeny. A z citů těch nejživější byl cit lásky vlastenecké. —

Bylať to doba nadšení a horování národního! Po době tuhého absolutismu let 50 tých nastaly lepší, volnější časy a národ náš, jenž před tím vzkřísiv se z dlouhého, úmorného spánku, obhájl svého jazyka a nabyt také vědomí svého starého, historického, nezadaného práva, počal se tou dobou tím úsilovněji s veškerou pružností a křepkostí sil dosud zdržovaných a tlumených, tohoto posvátného práva svého se domáhati.

Vědomí národní po letech absolutismu jakoby znovu oživlé a vzkříšené zajalo mysli všech. — I nastal ruch po

vlastech našich nadšený, nevidaný a všeobecný! Nastala doba sdružování se k národní práci, zakládány spolky hlavně divadelní, čtenářské, pěvecké a sokolské, a všechny za tím účelem, aby šířily, posilovaly a tvrdily vědomí vlastenecké, aby byly středisky všech národně smýšlejících, aby byly ohnisky, z nichž by vyžářovaly teplo a světlo, ohřívající srdce dosud lhostejná, nebo chladná, ozařující mysl ještě zatemnělé!

Velké, vroucí a obecné to nadšení vlastenecké hledalo a nacházelo také projevu nejvýmluvnějšího — a to zpěvem, tím božským darem člověku daným, aby jím tlumočil srdce svého žal i blaženost. A tak se staly spolky zpěvácké tlumočníky tohoto nadšeného hnutí národního, ale nejen tlumočníky, nýbrž i šířiteli, neboť kde slovo sebe výmluvnější umlkalo před nehybnou, studenou lhostejností a netečností, tam účinkoval zpěv, o jehož moci staří Hellenové ne bez významu bájili, že zpěvem zdi budovány a i stromy lesní z míst svých vyváběny, že zpěvem divoké šelmy zkroceňy, ano, že i hrůzy pekelné, děs strašlivého Tartaru, na okamžik ztišeny a ukojeny. — Čarovná moc zpěvu účinkovala i u nás, obzvláště u nás, v našem národě, nad nějž sotva který jest hudby a zpěvu milovnější.

Kdo z vás starších a pamětníků těchto dob s radostí, ano s pohnutím by nevzpomínal oněch let nadšení, bratrského sdružování a lásky krajanské, kdož by nevzpomínal oněch dob, kdy vlasteneckým zpěvem ozývaly se naše domácnosti, hlaholily společnosti, a bez fráze řečeno, zvučely a jímž se ozývaly háje i lesy i rozvaliny starých hradů, těchto pamětníků slavné minulosti našeho království. Kdože by, znaje ty doby působení a účinky zpěváckých spolků, nechtěl je řaditi mezi spolky u nás nejzasloužilejší, jež v dějinách národního našeho uvědomění vždy budou na místě velice čestném a neposledním. —

A zase mezi těmito spolky zpěváckými neposlední bude náš spolek „Vlastimil“, jehož jméno již značí původ jeho i úkol, a jenž slaví dnešního dne svátek významný a památný. —

A může jej slaviti s dobrým, veselým vědomím, že řádně a vydatně konal úkol svůj i tenkrát za těch let prve vzpomnutých, i pak, když nastala doba méně příznivá, že získal sobě značných zásluh jmenovitě o společenský život a národní ruch v našem milém městě.

Nežli však se rozhlédnu po působnosti jeho za celé

čtvrtstoletí, nežli stručně vypovím jeho dějiny, mám za slušné uvéti Vám na mysl spolek podobný, příbuzný, jenž tu před 400 lety byl založen a dlouho tu kvetl. — Jakž bych neměl vzpomenouti Vašich předků, rodáci litomyšlští, těch předků, kteří dotyčný spolek založili a o jeho rozkvět usilovali. Byl to celek mužů tohoto města nejvzdělanějších, namnoze studovaných; a studovaný člověk slul homo literatus, literát, odtud spolek ten, mající za úkol zvelebení a pěstování zpěvu chrámového, spolkem literátským se nazýval. —

A jako dnes idea národnosti, tak tenkrát idea náboženství panovala, a jako náš „Vlastimil“ pěstoval a pěstuje převážně zpěv světský, najmě vlastenecký, tak spolek literátský, jenž byl v nejlepším rozkvětu v století 16., věnoval dobrovolně a ochotně síly své zpěvu chrámovému. — S jakým nadšením členové a měšťané spolek ten podporovali, toho výmluvný důkaz máte ještě tam v domě městské spořitelny, kdež chovají téhož spolku veliký, nádherně malovaný kancionál, jenž byl nákladem jednotlivců, hlavně však cechů zdejších, pořízen. —

Spolek mužů literátů za bouří vlast stihnuvších pak valně poklesl, živořil, až posléze zanikl, nemaje už ochotníků pěvců, učených literátů, na jejichž místo nastoupili zpěváci placení. —

Nepřízeň bouřlivých dob a smutné, žalostné poměry v našem národě nedaly vzniku spolku podobnému v našem městě. Až teprve v našem věku za naší paměti založen nový spolek zpěvácký. Stalo se hlavně přičiněním pana Bohdana Tomáška, nyní kapelníka ve Františkových Lázních, a pana Josefa Valoucha, měšťana zdejšího.

Jejich svolání na založení zpěváckého spolku podepsali 103 občané všech stavů a první schůze konána 8. března 1862. Už po 4 nedělích konal spolek první produkci na Karlově, kteráž se tak zdařila, že zjedнала mladistvému spolku nových členů a příznivců. Téhož roku byly stanovy nového spolku úředně schváleny a ve valné hromadě poté konané zvolen předsedou zesnulý pan děkan Antonín Šanta, jenž od té doby až do své smrti, tedy plných 25 let, zůstal předsedou spolku a získal si o něj zásluh nemalých. Za této valné hromady přijal také nový spolek významné své jméno „Vlastimil“. — Do roka měl, hlavně péčí zdejších spanilomyslných paní a dívek, krásný prapor, jehož posvěcení se

událo za veliké slávy a velkého nadšení, jak už řečeno, 16. dne měsíce srpna 1863.

Dnes slavíme památku výkonu toho a živě si připomínáme oněch vážných okamžiků i doby, jež po nich pak uplynula až po tuto chvíli. — Kolikrát za těch 25 let ctihodná tato zástava jednoty a sdružení, kolikráte prapor tento vlál nad spolkem při významných a důležitých slavnostech národních i místních, kolikráte šuměl s přeletnými jinými nad hlavami tisíců nadšených vlastenců! Čeho všeho byl svědkem, nadšení i veselí, a kolikráte se zastřel i smutkem nad zemřelými členy, kteří vždy věrně se k němu hlásili a pod ním se shromažďovali!

Spolek „Vlastimil“, prve nežli ho měl, účastnil se roku 1863 o svatojánských dnech onoho velkého a památného sjezdu všech českých zpěváckých spolků v Praze na Žofíně a téhož roku ještě, a to už máje svůj prapor, památné slavnosti cyrilo-metodějské v Brně, jsa částí ohromného sboru 1100 zpěváků, řízených na slovo vzatým skladatelem P. Křížkovským. A nebylo pak větší a důležitější slavnosti národní a žádné místní, již by se spolek náš neúčastnil. Tak byl v Borové, když tam odhalovali pamětní desku Havlíčkovu, a když po roce 1866 vezena z Vídně do Prahy velebná naše koruna svatováclavská, toto znamení našeho práva historického, vítal ji „Vlastimil“ s přeletnými jinými spolky a nadšeným zpěvem vzdal jí svůj hold. Roku 1868 slaven veliký svátek národní. Dne 16. května téhož roku kladen základní kámen ke zlatému domu nad Vltavou, k naší krásné kapliče, Národnímu divadlu našemu, v červnu pak téhož roku slavena slavnost, sice ne tak hlučná, ale významná, neboť odhalen pomník v Brandýse nad Orlicí jednomu z největších Čechů, jednomu z nejslavnějších synů našeho národa, nesmrtelnému J. A. Komenskému. —

Obou těchto slavností se „Vlastimil“ četně a důstojně účastnil, jakož i r. 1873 přispěl k oslavě stých narozenin tichého genia našeho Josefa Jungmanna. To jsou jen nejhlavnější slavnosti národní, jichž se Vlastimil účastnil.

Co pak se týče slavností místních, nelze všech tuto tím méně vypočítati. Jen obecně budiž řečeno, že nebylo slavností anebo podniku ušlechtilého, vlasteneckého, k nimž by „Vlastimil“ výkony svými nepřispěl. — Toliko dvoje uvedu, a to slavnost slavného našeho rodáka, tvůrce české opery, Bedřicha Smetany (sláva budiž památce jeho) a tichou oslavu památky spisovatele slovutného, i v tomto městě

působivšího, oslavu A. V. Šmilovského. — A co veselých večerů masopustních nám čilý Vlastimil způsobil a co kromě nich ještě zábav jiných, to máte sami v nejlepší paměti.

Jen stručně a hrubými rysy naznačil jsem činnost „Vlastimila“.

Shrneme-li vše to, vysvitne nám i z tohoto povrchního obrazu činnost úsilovná a blahodárná, vysvitne nám, že spolek věnoval síly své vlasti, svému městu a jeho společnosti. Všecko, co vykonal, nebylo snadno, bez práce, ale vše stálo mnoho vytrvalosti a cviku. —

Ale těmi právě dočkal se „Vlastimil“ úspěchů krásných a může členům jeho a všem cvičitelům, kteří ve spolku působili, zadostiučiněním býti obecná oblíba, vážnost i uznání všech spoluobčanů i odborníků, jakž se i nám mistr Ondříček s pochvalou vyslovil o výkonech našeho „Vlastimila“. —

Pět a dvacet let minulo od onoho okamžiku, kdy prapor tento byl posvěcen. Mnoho se změnilo, mnozí odešli, kteří kolem něho tenkrát se řadili, jsouce členy spolku horlivými a silami jeho vydatnými. — Odešel na věčnost i zasloužilý první předseda spolku, ušlechtilý kněz i vlastenec, děkan Šanta, odešli před ním i po něm mnozí věrní členové, a my v tento okamžik vděčně vzpomínáme si zesnulého předsedy i zesnulých členů spolkových. — Než jsou tu ještě mnozí, kteří pamatují i zařízení spolku a posvěcení jeho praporu. —

Je tu mezi námi vážený spoluzakladatel spolku, je tu vážený praporečník, do jehož rukou před 25 lety byl tento prapor odevzdán, a jenž po všechnu tu dobu věrně jsa spolku oddán, nepřetržitě jej nosil pevnou rukou v čele spolku za slavných, veselých i smutných chvil. — I přejeme jim jistě všichni a všem členům od spolku založení i všem ostatním členům, aby jim bylo popřáno zúčastniti se slavnosti, jež bude pořádána jednou na padesátiletou památku svěcení praporu „Vlastimila“. —

Pět a dvacet let minulo. —

Spolek „Vlastimil“ zůstal věren sám sobě, svému úkolu. Toť nejhlavnější a pro něj nejčestnější! A je tím čestnější, že mnohé spolky zpěvácké v stejnou dobu s ním založené buď ochably, buď živoří, nebo docela zanikly.

A tu přirozeně se nám namítá srovnání doby naší a doby před 25 lety. — Jedno do očí bije: Že není oné nadšenosti, oné vroucnosti mezi námi jako bylo tenkrát. — Řek-

neme si snad: Jsme dospělejšími, střízlivějšími. Ano, budiž, ale jsme-li pokročilejšími, zdaliž nám tato naše střízlivost přispívá?

Bud' Bohu žalováno, že tato naše střízlivost a rozumnost je namnoze jen holá netečnost a malátnost. Než nechci vyšetřovati toho příčiny, nechci žalovati a toužiti v tento slavnostní okamžik. Ale jednu tužbu smím i této chvíle pronést: Aby ve společnosti naší se uhostil onen jarý duch nadšení, onen duch, jenž libuje sobě ve zpěvu vlasteneckém i společenském, aby do života spolkového a společenského přišla opět záliba ve zpěvu, jenž obveseluje, mysl ušlechťuje a povznáší, jenž nadšení budí a posiluje. —

Víme, čím byl zpěv našim předkům. — Jsmeť synové národa, jenž své „Hospodi pomiluj“ zpíval i před krvavými bitvami, i o volbě a korunovaci svých králů, jsme synové oněch rekovných bojovníků, kteří zpívali za rachotu válečných vozů a třeskotu zbraně „Kdož jste Boží bojovníci“ a zpěvem tím zaháněli tam u Domažlic nesčetné voje nepřátel této naší vlasti, jsme synové národa, jehož nebohým exulantům po katastrofě bělohorské nezůstalo nic, než bible kralická, Labyrint světa a teskná píseň vyhnanců, jsme potomci oněch, kteří v té bouři ve vlasti vytrvali a jimž také nic nezůstalo nežli píseň. Knihy jim brali a pálili, čísti vše nesměli, ale píseň lidu nechali.

A ta opovržená píseň zůstala jako ptáček těšitel v poušti u doškových stavení, v nichž bylo tolik bídy a ponížení, tou písní ulevoval lid svému žalu i hněvu. — A píseň lidu prve nepovšimnutá, přinesla pak osvěžení našemu písemnictví, z ní vypučely zpěvy Čelakovského, Erbena a jiných, píseň národní přispěla osvěžití náš národní a společenský život z písně národní, — hle tam na radnici na pamětní desce jméno toho mistra, chlouby tohoto světa, jehož genius vytvořil perlu našeho umění hudebního, národní českou operu. To vše byly zpěv a píseň našemu národu. —

Nuže, třebaže nebe bylo zachmuřeno, třebaže všechny tužby naše nesplněny — neochabujme, neumdlévejme, nebudme také neteční a nevšímaví ku pramenu živé vody, ku pramenu osvěžení a posily v našem zápase, ke zpěvu vlasteneckému. —

Pryč s malátností a netečností! Jen nadšení, vytrvalost, práce a, je-li třeba, obětivá práce nám pomůže a onen bratrský duch mezi námi jak básník dí:

„Mějme se rádi a síla slovanská
přemůže ty návaly zlob“ —

Pak jistě se splní prosba velebného chorálu svatováclavského, pak nezahyneme my, ani naši budoucí a pod vyjasněným nebem českým zahlaholí naše „Hospodine pomiluj“, jak zníválo za jásotu všeho národa tam v metropoli sv. Víta také o korunovaci našich králů. —

A za všech těchto dob, ať vážných, ať šťastných, jež národ náš čekají i toto staroslavné město, jež aby bylo povždy pevnou a bdělou stráží českého východu, dej Bůh, za všech těch dob květiž a vzmáhej se, hoden svého jména, hoden své minulosti, spolek „Vlastimil“, jehož jest dnešní slavný den.

A tomuto dalšímu jeho působení z toho srdce upřímné:
„Nazdar!“